

ԻՄԲԱԳ-ՐԱԿԱՆ Բ.**ԱՐԻԻՆԵՆ ՎԵՐՋ**

Երկրորդ Մեծ Պատերազմի ամենէն սև օրերուն՝ Սիոն չղաղբեցաւ իր յոյսը յայտնելէ լաւ օրերու թելադրանքներով, թէ՛ Իմպերական սիւնակներու մէջ և թէ աշխատակիցներէ ստորագրուած յօդուածներով։ Մեր թերթը քաղաքական օրգան մը չէ, բայց է անկէ աւելին։ Քաղաքական կուսակցութիւնները, կազմակերպութիւնները, մարդկայինով պայմանաւոր, կը մնան յաճախ ենթակայ անոր տկարութեանց, վերիվայրումներուն։ Պէտք կ'այ ըսելու որ Եկեղեցին իր հոգեկան տարրերովը, մասամբ մը զերծ է այդ տկարացնող ազդակներէն։ Անա թէ ինչո՞ւ կ'ուզենք ըսել մեր խօսքը, սկսող նոր աշխարհի սեմին։

Շուրջ վեց տարիներ, մարդը անարգեց իր Աստուածը։ Այս մէկ նախադասութեանը մէջ բարի եղէք տեսնելու աննախընթաց նախճիրին անհաւասարելի արհաւիրքը։ Դժուար է մտածել այսօր թէ ինչպէս կարելի եղաւ այս աղէտը, բայց մէջտեղն է փաստը։ Քաղաքակրթութիւնը իր կէսին մէջ կործանած, հարկւրաւոր միլիոն մարդկային կեանքեր խեղդուած և իրենցմով պայմանաւոր գեղեցկութիւնը, ոյժը, բարիքը վերածուած փոշիի։ Ձի բաւեր քաղաքակրթութեանց աւերածը ողբալ, մեր խորունկ հաւատքն է որ, մարդկութիւնը նման աղէտներ չղթայագրեծելէ առաջ պիտի յիշէ այս դժպիհի շրջանը։ Մենք յայտնեմք էինք այս էջերուն մէջ, աղէտի ամէնէն բուռն օրերուն թէ Աստուած կը պահէր մեր մէջ։ Այսօր կը զրուէին այս տողերը զօրաւոր վստահութեամբ՝ թէ Աստուած կը մօտեցայ մեզի։

Ձեռք դատեր մարդկային յիմարութիւնը, բայց կը սարսափինք այդ յիմարութեան կարելի հետեւանքներէն, մանաւանդ հիմա, երբ գիտութիւնը մարդոց ձեռքին տակ դրած է անաւորազոյն միջոցներ։ Գիւտերը զիրար պիտի գերազանցեն, հնարքները զիրար պիտի ամբողջացնեն, և գլխու պտոյտ կ'ունենայ մարդ մտածելու թէ ուր պիտի յանգի խելքին այս խոր արշաւը, Աստուծոյ աղուոր այս աշխարհը վերածելու, մեզի համար, դժոխքէ ալ աւելի զարհուրելի հանդէսի մը։

Պատերազմը սնանկացած է իր իսկ զարհուրանքէն։ Մեր դարու սկիզբը, նիւթապաշտ մտածողութիւնը երբ կը պատգամախօսէր Ի. դարու բնաշինման պատերազմները, չէր իսկ կասկածեր աստիճանը բնաշինչումին զոր այդ դարու կիսուն, ռումբ մը իրագործած է արդէն։ Ռումբեր ռումբերու ետեւէն, գիւտեր գիւտերու յաջորդող, և դուք կ'ընկրկիք զարհուրած ի դէմ այս հեռանկարին, որ աշխարհն է այդ մահուան ճարտարապետութեան ներքեւ։ Հոգին. ան չի վախճար ռումբէն և չսպառնար աշխարհին։ Ձի՛ ներուժը արդեօք մեզի հաւատալ, թէ միակ միջոցը այս է ի վերջոյ մարդուն վերադարձալ, իբր միակ դարմանը գալոց աղէտներուն։ Հոգիներուն մէջ կատարուելիք յեղաշրջումն է որ

մեզի համար սնկարելի պիտի դարձնէ բնաջնջման այս արհաւիրքները, ազգերէ ազգ, ժողովուրդներէ ժողովուրդ։ Եւ Եկեղեցին որ դարերով այս տաճնապնե-
րուն մէջ իր փաստն է բերած փրկարար այդ ազդեցութեան, կը հաւատանք
աւելի քան երբեք որ այսօր ալ, ասկէ վերջն ալ, չի կրնար լքել իր դարաւոր
դերը, մտնելով մարդերուն՝ աստուածայինը։

Բարբարայտութիւն է զգալ՝ որ այսօրուան մտածողներէն շատերու հա-
մար «հոգին» բացատրութիւն մը չէ միայն մեր ներքին անորակելի վիճակին,
ոչ ալ Աստուած՝ «խղճմտանքով խառնուած բարոյականին արտայայտութիւնը»։
Հակառակ արդի մարդկայնականութեան, մարդով զԱստուած բացատրելու, հո-
գին, հոգեկանը, անհրաժեշտ ազդակ մըն է քաղաքակրթութեան. այս իրողու-
թեան հակառակ միտումներն են պատճառ որ աշխարհը միշտ կը յամենայ իր
եթմանկութիւնը զանելու, և քառորդ դար հեղ մը կրակի կուտայ իր նիւթական
քաղաքակրթութեան բուրգերը։

Հոգին միայն կրնայ նուաճել նիւթին և նիւթով պայմանաւոր ազդակ-
ներու տիրակալութիւնը, որուն ներքե կը հեծէ մեր դարու քաղաքակրթու-
թիւնը։ Նիւթականացած այս վիճակը պատմութեան մէջ, նոր չէ որ իր շու-
քերը կը մօտեցնէր մարդկային ապրումներուն, սակայն վերջացող դարաշրջանը
զայն իր բարձրակէտին հասցուց։

Այսօր աւելի քան երբեք մարդիկ կը զգան թէ ազգերու կեանքին սկզբուն-
քը, ոյժին և մեծութեան գաղտնիքը, նիւթական չէ և պիտի չըլլայ երբեք։
Ժողովուրդները չեն միմեծ իրենց Ֆիզիքական վերքերէն, այլ հոգեկան։ Հե-
րոսական փառքը ազգերու, նոյնիսկ շինուած ազնիւ գուպարներէն, և անոնց
մտաւոր ձիրքերն անգամ բաւական չեն գիրենք ապրեցնելու, եթէ անոնց պակսի
հոգին, որ տեսակէտ մը, դաւանանք մը ըլլալէ աւելի վեր՝ իրերու և իրողու-
թեանց դիմաւորումն է, արժեւորումը։ Նոր հանգանակներով չէ որ Եկեղեցին
պիտի խառնուի այս վերանորոգման աշխատանքին, Աստուած չի՛կրնար հինալ՝
որ նորոգուի։ Հոգին, ինչ կերպով ալ որ ուզենք բացատրել զայն, ճշմար-
տին, բարիին և զեղեցիկին սկզբունքն է, ներգոր սնունդը, որով կը պայծա-
ռակերպուի մարդը, կ'ազնուանայ իր ըմբռնումը և կը դիւրանայ փառքը իր
ճակատագրին։ Իրական բարեշրջումները մտաւոր, բարոյական, կրօնական այս
մեծ ճշմարտութեան արգասիքն են։

Աստուած անբաժան բաժինն է մարդկային կեանքին։ Ան է որ կը լեցնէ
խորհրդազգած հոգիները, տալով գերազանց վայելք ազնիւ կեանքի։ Հոգին չի
սոկարանար, չի հիւժիւր, և նիւթին շրջապատէն կը զատորոշէ գիտակից և խոր-
հող մարդը, առնչելու զայն Մեծ Հոգիին, Աստուծոյ։ Աշխարհը եթէ կ'ուզէ
բաւճրանալ մարդկային կարելի արժանապատուութեան, պէտք է որ իր միտքին
մէջ կարևոր մասը աստուածացնէ։ Հոգիին սնանկութիւնը մեծագոյն չարքն է
արդի մարդկութեան։ Հոգեկանին ձգտումը կը պակսի արդի երիտասարդու-
թեան, որ կը մեծնայ նիւթական հաճոյքներու հասարակ զգացումներով։ Հոգին
կը պակսի մեր Մամուլին, անոր համար մեր մտաւոր բոլոր արտայայտութիւն-
ները ճիգն են և առօրեայ։ Հոգին կը պակսի նոյնիսկ հոգիին մատուցակ մեր
եկեղեցական նուիրապետութեան, այդ է պատճառ թերեւ որ տառապողներու
անհուն լեզունին դէմ այնքան քիչ ըլլան հոգիին հերոսները, որոնք կարենային

իրենց էութեան մէջ դիզուած անդունդն, զրկանքէն, մոխրէն, հանել կտոր մը լոյս, պատառ մը կապոյտ, զերծ մեր աշխարհի կնիքէն, պայմաններէն, յաւերժ և անայլայլ, թիւադրելու չափ յաւերժութեան, անայլայլութեան մեծ յղացքը մեր ներքը :

Ու պէտք չէ մոռնալ, որ առանց հոգեղէնին, այսինքն մեր էութեան բարձրագոյն մասին, արուեստի զործ մը, հերոսական արարք մը, սրբազան իրագործում մը հազիւ թէ կրնայ յալոյիլ :

Երբ հոգի կ'ըսենք, չենք հասկնար անշուշտ Գերանցականը, որ կ'սնգիտանայ իրականութիւնը և կը յաւակնի ստեղծել ճակատագիր մը՝ դուրս տեսանելի աշխարհէն : Հոգին հոս պէտք է հասկնալ իբրև գերագոյն մասնիկը մարդուն, որուն կրնանք տալ իբրև ստորագելի աւանդական բարոյականին բոլոր միութիւնները, արդարութիւն, վեհանձնութիւն, հաւատքը ճշմարտութեան . ճիշդ վերջապէս՝ տեսնելու իրողութիւնները իրենց արժէքին մէջ, ըստ տեսակի, կարգի և արժանեաց, և ջանքը՝ պահելու զանոնք իրենց արդար հաւասարակշռութեան և ներդաշնակմանը մէջ : Աշխարհը այժմ պէտք ունի ասպետական դարերու աղնուականութեան և վեհանձնութեան, այսինքն ռզեկամիմ : Մարդկային ու եղբայրական այն տաք կազդոյրին՝ որ կարող պիտի ըլլայ լուծելու բոլոր հրատապ հարցերը և անհարթարելի կնճիռները :

Իզուր քաղաքագէտներ, տնտեսագէտներ և զինուորականներ կը բազմապատկեն իրենց խորհրդակցութիւնները՝ դարմաններ առաջարկելու : Բոլոր այս նախադրութիւնները ժամանակաւոր են և խարուսիկ . Լեզուները խառնուած և տրամադրութիւնները պղտորուած են այսօրուան աշխարհի մէջ, և մենք ճշնշումին ներքէն ենք նորէն նիւթին և ուժին, փոքրելով, անամական չափերու իշնցնելով Հոգին : Սակայն այսօրուան ուռմբին դէմ վաղուան ուռմբը կայ և բանակին դէմ վաղուան բանակը, եթէ չկարենանք ստեղծել ու տարածել հոգեկան այն վիճակը, որ սկիզբն է իրական արդարութեան և համերաշխութեան թագաւորութեան երազին : Ուրիշ խօսքով հարստացնել հոգին, ունենալու համար ներքին գերագոյն հպարտութիւնը մարդ արարածին, երկինքէն ու դժոխքէն անդին : Այս անայլայլ ու խաղաղ հոգեվիճակին կարենալ հասնելու համար, անհրաժեշտ է ըսինք հարստացնել հոգին, այսինքն հոգեկրթել անհատը, և զայն վեր դասել արեան, զոյնի, դասակարգի նկատումներէն : Երկու Մեծ Պատերազմները արդիւնք էին ցեղային այս տարանջատման, աւելի ճիշտ՝ ազգային և միջազգային բարոյականութեան կամ ըմբռնումի անհաշտ պայքարին : Առաջինը՝ քաղաքական, որ է ըսել զինուորապաշտ սկզբունքին կիրառութիւնն է, ու Երկրորդը՝ տիեզերական, այսինքն անհատապաշտ մտածողութեան ճիշդ : Պատմութիւնը սկիզբէն ի վեր ռազմավայրն է եղած այս զոյգ սկզբունքներու բախումին : Ցեղային սկզբունքները տակաւին զօրաւոր են ժողովուրդներու մէջ աւելի քան տնտեսական պահանջները և հոգեմեծ էր ձգտումները : Հետևաբար մեր ունենալիք վաղուան խաղաղութիւնը, զգինալ խաղաղութիւն մըն է՝ դարձեալ : Ընդդէմ ասոր սակայն պէտք է ըսել թէ ամենուրեք կը զօրանայ անարիւն խաղաղութեան պահանջը, բայց տակաւին չէ կործանած հոգիներուն մէջ նիւթին կուռքը, և ճամբման խորհուրդը դեռ մահ է՝ :

Այն քանի մը տասնեակ դարերը՝ որոնց ընթացքին այնքան դժնդակ ճի-

գերով մարդը ստեղծեց մարդկային արժէքը անասունին մէջէն, տարօրէն վտանգուած թուեցան և կը թուին տակաւին այսօր երբ իր միջոցներուն, ազբիւրնեւրուն և կարելիութեանց զիտակից նոր մարդը ինքզինքը ազատ զգաց դարերու այդ ճիղին ճնշումէն և երկրային հարստութեան, նիւթին զեղումին զուգընթաց, անյազ վայելապաշտութեան մը ճամբուն վրայ ոչ միայն իրեն ներեց բաներ՝ աններելի քանի մը հարիւր տարի առաջ, այլ անցաւ աւելի անդին այդ վայելապաշտութիւնը ծածկելու ստոր իմաստութեամբ մը, հնարելով նոր բարոյականներ, նոր կարգեր, և ատոնց հազցնելով ամենագոր տրամաբանութեան մը զրահանքը։ Մէջտեղի է այդ յիմարութեան արդիւնքը, իրարու ետեւ քառորդ դարու մէջ երկու պատերազմներ յուսահատութիւնն են ներկայ մարդուն, որ կը թուի մոռցուած ըլլալ իր Աստուծոյն։ Հին ժամանակներ իր այս լլկազին տաղահապանքին մէջ մարդ իր աչքերը կ'ամբառնար վերերը, անկէ սպասելով փրկիւթիւնը։ Մեր օրերուն կը հաւատանք թէ փրկիւթիւնը հոն է դարձեալ, այսինքն մարդուն մէջ միշտ գոյ վերնաշխարհը, որուն դուռները փակեցին ժիւղարու յաւակնոտ իմաստասէրները և մեզ մեր ստորաշխարհի տիղմին մէջը մակաղեցուցին, առանց անդրադառնալու թէ, զուրկ երկնքի երազէն, մարդը այժմ կեանքի քառսին մէջ հարկադրաբար պիտի իյնար լուծուիներու ամենէն յուռեգոյնին, յուսահատ ու սև և պիտի մտնէր շարքին մէջ հաստ ու մութ իրերուն, լոյսին դէմ անթափանց, որոնք տիեզերական կեանքի ստորին սանդղամատերը կը կազմեն։ Սակայն մարդը երկինքին նայելու և բարձրագոյնին ըզձանքով ապրելու ոյժն ու հաւատքը ունի, որ իրեն կը բանայ ափունքը աստղերէն անդին իշխող մեծ անծանօթին, որ կամարներ կը ձևէ իր հոգիին մէջ, դէպի գերագոյն արդարութեան յլացքը, հակառակ որ աշխարհի վրայ ամէն օր նիւթը հերքումը կ'ընէ այդ երազին։ Բայց որքան ճշմարիտ է մարդը առանց աստուածային լոյսին՝ որ իր շողերը կը կաթեցնէ մեր խղճին և զիտակցութեանը մէջ։ Այդ լոյսը կը միացնէ բոլոր լեզուները, զոյնները, կրօնները և աստիճանները, առանց ջնջելու երանդներու այն պէսպիսութիւնները, որոնց ճարտար ընդելուզումին կ'երաշխաւորուի կեանքի համայնապատկերին հրաշալի և աստուածադրոշմ ներդաշնակութիւնը։ Մարդ մաս մը ունի Աստուծոյն, որ կը բաւէ բոլոր տիեզերքները հրավառելու։ Հիւլէ մը իր ուժէն քակուած՝ քաղաքներ փոշիի կը վերածէ, հարիւր հազարներու կեանքը արժեկով։ Մի՞ մոռնաք որ նիւթ մըն է անիկա։

Աստուածայինը։ Ձեզի կը ձգեմ խորացնել մտածումը։

ԽՄԲ.